

HUND Sport

Triumph®

SVENSKA KENNELKLUBBENS TIDSKRIFT

NR II/95

PRIS 42:-

ALLT FRÅN KF OCH KAMPANJSTARTEN

HUNDEN – MÄNNISKANS BÄSTA VÄN

MÅNADENS RASSPECIAL
Norsk BUHUND & LUNDEHUND

SMD 0446-11

11

7 110004 11004001

↳ på motion och aktivering mycket moderata. Den orkar gå nästan hur långt och länge som helst, men den fordrar inte flera timplånga pass varje dag.

Viktigare än fysisk motion är att den får vara med sin ägare i mesta möjliga mån, och en lagom händelserik vardag tillfredsställer behovet av psykisk stimulans och underhållning. Även om lundehunden har ett förlutet som jägare, är det knappast någon risk att den ska förivra sig efter hare och rådjur på skogspromenaden. Däremot sticker den gärna näsan i sorkhål och ve den lämmel som kommer i dess väg!

Den är dessutom lättkött, och håller man efter under fällningsperioden, klipper klorna och ser till att sköta hundens tandhygien, ser den välvårdad ut. Likt många andra småväxta raser lever den länge och håller sig pigg långt upp i åren.

Tyvärr är lundehunden belastad med en rassjukdom, **intestinal lymfångit**, vanligen kallad "lundehundsyndromet". Benämningen kommer av att den uppmärksammades första gången just på lundehund men den förekommer hos flera raser. Sjukdomen är en mag-tarmrubbing som i vissa fall kan ha dödlig utgång, i andra fall kan den hållas i schack genom diet.

Lundehunden är som tidigare nämnts en liten hund. Mankhöjden rör sig mellan 32 och 38 cm, vikten runt 6-7 kg. Att storleken inte tilläts skjuta i höjden var en nödvändighet för arbetet i de trånga stengångarna. Helhetsintrycket ska vara det av en smidig, tämligen lätt hund som ändå har tydlig könsprägel.

Rasens lite slängiga, vevande rörelsemönster fram och det relativt trånga gångschemat bak är karaktäristiska och en följd både av de stora, mångtåiga fötterna och den lösa konstruktionen i leder och senor.

Mjukheten och smidigheten kommer tydligt till sin rätt när lundehunden leker. Den kan böjas och vändas snart sagt hur som helst, den är inte rädd för att låta sig hanteras.

Det är inte utan att den lilla hundkroppen, ålande runt på rygg, eller med framtassarna i vädret på jakt efter en boll, kanske mesta av allt liknar en katts...

Trots att lundehunden ur genetiskt perspektiv förmodligen är en omöjlighet, tycks den gå en ljusare framtid till mötes än på många hundra år. Även om skaran beundrare är liten, finns den där och ombesörjer lundehundens intressen.

Fjärran från hårdnäbbade norska lundefåglar intar lundehunden numera en självklar plats som modern sällskapshund, fullt ut mäktig att infria de flesta förväntningar som kan ställas på en sådan!

NORSK BUIHUND

*Modern
sällspasspets med
forntida anor*

Många tusen år lär den norska buhundens anfäder ha förgyllt och muntrat upp sina herrars tillvaro. Dock – i forntiden förslog knappast ett piggt och glatt lynne för att motivera ett husdjurs existens och del i brödgivan. Buhunden har under långliga tiden gjort rätt för sig i egenskap av vakthund, vallhund och jaktkamrat – och uppvisat en kapacitet på alla områden som, trots tidens obarmhärtiga hand, än i våra tider är karaktäristisk för rasen.

AV ÅSA LINDHOLM, TEXT & BILD

EN LITEN, LJUST GUL HUND sitter på en förstuttrapp, skuggad av björkars nyutsugna bladverk. Som tre svarta kolbitar gnistrar ögon och nos i buhundens ansikte. De spetsiga, upprättstående öronen rör sig livligt. De registrerar vindens sus, ekorens tjatter och husbonndsfolkets stök i köket. Än kan han dröja någon minut och skåda omgivningen från sin favoriserade utkikspunkt innan andra plikter kallar honom. Innan det är dags för honom att övervaka middagen, slicka resterna från tallrikarna och låta sig klias en stund under hakan...

Scenen skulle kunna var typisk för en buhund. I många århundraden har den levt ihop med människan och delat hennes vardag. Namnet "bu" hund betyder också "gårdshund" på norska, vilket avslöjar att en av rasens huvudfunktioner varit att vakta hus och hem mot inkräktare. Det var knappast stramt uppsträckt i stäven på ett vikingatida drakskepp som buhunden gjorde sig bemärkt, även om historien förtäljer att de, enligt myten, hornprydda nordmännen ofta och gärna hade sina hundar med på plundringstågen. *Harald Hårfagre* lär under sin vildaste framfart under 900-talet förlänat shetlandsöarna buhundar (*om vi nu kan tänka oss vara så generösa att vi tillmäter gamla skelettfynd regelrätt rasstatus*) som i kombina-

kärlek till hundarna att tacka för den samarbetsvilliga, pigga och positiva lilla allroundspets vi känner idag.

Sund konstruktion

Vanligtvis gul i olika nyanser, mera sällan helsvart, med mörka ögon och nosspegel, försedd med de för spetsen så typiska ståndöronen, den ringlade svansen och en päls som skvallrar om att hunden är väl anpassad till vårt nordiska klimat, är buhunden oerhört tilltalande i sin okonstlade ursprunglighet. Hör man till dem som leker med den romantiska tanken att en hund ska kunna klara sig på egen hand i naturen, ligger buhundsmodellen nära till hands. Den är liten och resurssnål (41-47 cm i mankhöjd), ändå stark och rörlig och utrustad med en fysik utan direkta "svaga punkter". Lägg till det ett vaket sinne, ett stort intresse för omvärlden och förmågan att snabbt tillvarata lärdomar, och summan blir en hund med goda förutsättningar att överleva i de mest skiftande miljöer.

Nu är det väl knappast för överlevnadsexperiment man i första hand bör skaffa sig en buhund. Kvalitéerna finns där alltså och de kan vara oss till glädje på andra sätt. Som familjehund är rasen suverän, och ackompanjer utan minsta bekymmer husse och matte på milslånga fjällpromenader, precis

ska till aktivering och motionering om inte hunden ska låta sin energi få utlopp på sätt man inte tänkt sig. Yrkesarbete och småbarnspassning reducerar den dyrbara vara som utgörs av sekunder och minuter för många människor, och det ska noga övervägas om det finns resurser att motsvara en buhunds rättmätiga behov innan man utökar familjen. Stilla promenader i makligt lunk vid sidan av en barnvagn dag ut och dag in, får inte vara det enda man har att erbjuda.

Buhunden ska heller inte lämnas vind för våg och tillåtas att lös strosa runt i grannskap och byggd. Med mänsklig vägledning lär den sig snabbt var tomtgränsen går, men ska förbudet att lämna hemmet efterlevas fordras konsekvens. Buhunden är både klipsk och klurig och överlistar lätt sina människor om man inte är uppmärksam och ligger steget före. Rasen besitter ett stort mått självständighet, och lämnas hunden alltför ofta utan kontroll, lär den sig snabbt att utnyttja sin frihet till spatserturer längre och längre bort.

Klokt är istället att redan från valpstadiet bygga upp en god kontakt med hunden, och har den väl förstått hur trevlig och underhållande flockledaren kan göra vardagen, ja då finns det knappast någon anledning att hitta på egna nöjen.

Framgångsrik tävlingshund

Den norska buhunden är i regel mycket intresserad av vad ägaren har för sig och den är positivt inställd till att samarbeta i hundsporter som agility, lydndsprov och bruksprov. Framgångarna har också varit många. På *Sjölyst* i Oslo besegrade den svarta buhundtiken *Lady* med sin förare *Sverre Olsen* närmare trettio konkurrenter från Sverige, Norge och Finland och erhöll 1987 titeln Nordisk Mästare i lydnd. På grund av att hon inte var registrerad i Kennelklubben kunde Lady aldrig ståta med lydndschampionat. Den äran tillföll dock något år senare en landsmaninna och rassist, *Nordbos Emma*, som tog den åtråvärda titeln. Under förra decenniets sista år var hanhunden *Jensbys Czar* suverän bland danska lydndshundar, och väl beresta läsare minns kanske hans framträdanden i stora ringen på Världsutställningen i Köpenhamn, där han med husse *Rolf Nordgaards* bistånd excellerade i mer eller mindre spektakulära tricks. Även i vårt land har rasen skördat framgångar i lydndringen och tiken *Gerdobos Valborg*, ägare *Gerd J:son Frodheim*, har till och med försvarat Sveriges färger i lydndslagslaget.

Norska buhundar har också tävlat framgångsrikt i brukssammanhang, kanske framför allt i grenarna spår och sök. Här, såväl som vid den obligatoriska momentet "sakstövning", kommer envisheten och uthålligheten, och inte minst självständigheten, väl till pass. En buhund ger inte upp i första taget när den ålagts en arbetsuppgift. Det gäller snarare för ägaren att hålla fingrarna i styr och inte onödigtvis störa hunden i arbetet. Det finns till och med ett par norska buhundar som är utbildade och godkända tjänstehundar i räddning.

Attraktiv, sund och välbyggd utan överdrifter skall buhunden vara. Detta är en "lagom" ras och den hör till dem som också fått förbli just lagom.

tion med inhemska collie kom att ge upphov till shetland sheepdog. Resor med andra slutmål kan ha fört vikingarnas hundar till Island, där de förmodligen bidragit till det vi idag kallar isländsk färhund.

Nej, buhundens tillvaro med gård och fåbod som fasta punkter gav den snarast rykte om att vara "kvinnornas hund" – därav för övrigt rasens sällskaplighet och skönhet!

Stämmer det har vi norska bondmorors, stintors och fåbodjäntors omsorg om och

som den med stor skicklighet anpassar sina lekar till barnens storlek och styrka, och tycks allmänt mycket fascinerad av små människors göranden. I trängda lägen väljer buhunden att dra sig undan och det är självfallet de vuxna familjemedlemmarnas ansvar att se till att den har en reträtt.

Det finns däremot ett förbehåll mot buhunden som fyrbent deltagare i en barnfamilj, nämligen det faktum att också buhunden kräver tid för att må väl. Kort sagt, det

Aktivering ett måste

Man ska ha klart för sig att när det gäller buhund arbetar man med en hund som lär sig snabbt (*det gäller de allra flesta*) och därför också tenderar att tröttna fort om träningen blir seg och tjugig. Ibland kan hunden ha inställningen att har den väl utfört ett moment en gång, finns knappast någon anledning att göra om det. Stor uppfinningsrikedom kan alltså krävas av föraren, och det kan underlätta om man redan innan påbörjandet av övningarna har tänkt igenom hur det ska gå till och vilka lösningar man ska ha till hands om det hakar upp sig. Är man en god pedagog kommer hunden att förväntansfullt sträva mot träningsplatsen på varenda promenad.

Nå, det är inte nödvändigt att satsa på en medaljtyngd tävlingskarriär för att man ska våga sig på en buhund, men som sagt, resurserna finns där och kanske kunde de tillvaratas i något större utsträckning.

Aktivering är däremot nödvändigt, precis som vanlig uppfostran. Enkla sökövningar på promenaden, att få leta efter matte/husse som gömt sig i skogen tex, korta platsläggningar, inkallningsträning m m bidrar till att hunden stimuleras och tröttnas också psykiskt.

Förutom "hjärngympa" behöver den fysisk motion, och inalles runt två timmar per dag bör man nog avsätta för hundens välbefinnande.

Vaktar!

Den norska buhunden har alltså ett förflutet som gårdshund. Det medför att den vaktar och inte utan ljudlig påkallan låter främlingar komma genom grinden. Det är viktigt att redan från början handskas rätt med vakt-driften och inte låter hunden bli en gaphals som skäller i vått och torrt oavsett motiv. För det allra mesta finns det anledning för buhunden att ge hals när den gör det, och bor man ensligt kan det kännas tryggt med en observant och närmast osviklig vaktare. Buhundens skall är gällt och genomträngande och hörs både långt och bra. Som sagt, det kan vara en tillgång på landsbygden, men i ett hyreshus blir en hund som tillåts väsnas och gapa i tid och otid en plåga. Stäm i bäcken, med andra ord.

I de karga västnorska fjällen har fåraveln varit en viktig näringsgren och buhunden kom dessutom att anlitas som vallhund. Den ogästvänliga, ibland våldsamt kuperade, terrängen krävde en liten smidig hund, stark och modig med ett självständigt arbetssätt. Även om buhundens tjänster inte längre efterfrågas i samma utsträckning kan man hos många norska buhundar se en utpräglad vallinstinkt som lätt kan utvecklas om hunden ges tillfälle därtill. Gårdagens fårflod har i de flesta fall bytts ut mot kor, och buhunden har visat sig förmögen att anpassa sitt arbetssätt efter nötboskapen. Hundens vallmetod kombinerar i de flesta fall både "eye"-hundens "hypnotiska" förmåga och kroppsvallarens mer handgripliga egenskaper. På vallhundsprov lyser buhunden med sin frånva-

Vacker "som en sommardag" men en buhund måste få aktivering. Den är inte ett "soffsmykke" som tas fram för promenad endast vackra dagar. Ca två timmars motion per dag bör buhunden få.

ro, kanske på sitt självständiga arbete som inte bygger på kommandon och dirigering från föraren i lika hög grad som t ex en border collies, men som ändå fungerat, och fungerar, ypperligt i praktiken.

Norsk buhund har åtminstone ännu en sträng på sin lyra – som jakthund. Främsta bytet har utgjorts av älg, som den skällande ställer, och fågel som den stående markerar. Den har alltså förmågan att skifta teknik allt efter viltslag. Norska buhundar exporterade till Alaska har till och med använts till jakt på björn!

En gång i tiden...

"*Canis familiaris palustris*", vanligtvis kallad påbyggnadshund eller torvhund, anses vara den hundtyp som gett upphov till våra dagars spetsar, terrier, schnauzer- och pinscher-raser. Lämnningar har återträffats, bla i Schweiz, i kulturlager från tiden 12000-10000 f Kr. Kännetecknande för torvhunden var en rundad huvudform, ett markerat stop och ett spetsigt nosparti. Det anses att flera underavdelningar av hundar utgått från "Palustris" och att buhunden, och dess närmaste rasfränder emanerar utgått från en av dem och tillhör vad vi kallar sub-polar spetsar.

Vissa nordiska fynd pekar på att mindre hundar av spetsstyp funnits på våra bredgrader i flera tusen år. Fynd i norska vikingagra-

var från 800-och 900-talet, har förutom människorester också innehållit skelett av hundar. I det sk Gokstadskeppet återfanns lämningar efter sex hundar av "palustris"-typ. Ett av skeletten kan ha varit en buhund in spe. Det finns därför anledning att förmoda att spetsar av varierande storlek varit ett vanligt inslag i forntida nordisk vardag.

Så småningom kom hundarna att i högre grad anpassas till specifika arbetssysslor, och geografisk isolering bidrog till framkomsten av mer homogena raser. Under 1600-talets sista år finns benämningen "buhund", definierad som bl a "fåhund", med i en norsk ordbok. Det är kanske dumt att dra alltför snabba slutsatser, glosan "bu" har ju en mer vidsträckt betydelse och säkerligen omfattade detta tidiga lexikons substantiv gårdshundar av relativt skiftande utseende. Men det finns flera belägg för små och medelstora spetsars förekomst i Norden under lång tid.

Räddad åt eftervärlden

Moderna norska kynologer fick runt 1920 upp ögonen för buhunden. Det får sägas ha varit i sista sekunden, eftersom rasen blandats upp med andra, ofta från utlandet importerade, raser och blev alltmer sällsynt i "ren form". Statskonsulent Jon Saeland var mannen som tog sig arbetet an. Tack vare honom inventerades hundbeståndet, en bedömning av kvalitén hos hundarna gjordes

och slutligen kom en beskrivning av rasen, dvs en slags första utgåva av standarden. Förutom exteriören ansågs vallegenskaperna viktiga. Som den tidens "stjärna" lyste hanhunden *Flink 1* från gården *Ravndal*. Troligtvis är han stamfar till i stort sett hela vår tids population av buhundar.

Under rasens återuppyggnadsskede gick det inte för sig att vara alltför petig med stamträdets detaljer, och gårdsspetsar av olika kulörer användes i rekonstruktionen. Stamboken för norsk buhund, som utkom åren 1926-1959 och innefattar 1029 registrerade hundar, anger hundarnas färger betydligt mer skiftande än vad som nu är önskvärt (*Idag ingår en färgkod i den norska buhundens registreringsnummer, ex "S" för svart, "GR" för gulröd*). Vad sägs t ex om; Sjokolad brun, kvit i bringa og blesut; Varglet; Kvit med røde flekkaar; med flera. Den berömde *Flink* var dock enligt Saelands beskrivning ljus rödgul med vit bringa. I jämförelse med dagens hundar visar de bevarade bilderna att *Flink* snarast var en ganska mörkt färgad hund.

Det tycks ha varit full fart på aktiviteterna runt Saeland och hans hundprojekt. Bedömningar med prissättning gjordes, stambok skrevs och 1939 såg *Norsk Buhundklubb* dagens ljus. Ytterligare fyra år senare fick Sae-

Klassiskt rent skuret spets huvud kännetecknar buhunden. Den uppmärksamma blicken är lika typisk som de upprättstående öronen.

lands skötebarn status av egen ras. Flera olika rasklubbar har existerat i Norge under årens lopp, och inte alla har varit associerade med *Norska Kennelklubben*. En del har dessutom bedrivit egen registreringsstatistik, och gör så än idag, varför de siffror om hundantal som kommer oss till del genom NKK inte är helt med sanningen överensstämmande. En ungefärlig siffra på mellan 100 och 150 valpar registreras av den officiella Kennelklubben (fö i stort sett samma antal som i Sverige) men det rör sig alltså i praktiken om fler hundar än så.

Uppskattad i Sverige

I vårt land, framför allt kanske utefter den västra gränsen, har norsk buhund länge varit

vanlig och troligt är att en del svenskt hundmaterial bidrog återuppyggnaden i Norge under 20-talet. Årtiondet efter deltog en hel del norska hundar på Göteborgs-utställningen och tiken *Snella* vann sin championstitel.

Även om flera buhundar hittat vägen till oss redan tidigare, får *Mary Broch-Sundt* ta åt sig äran av att ha varit den första svenska uppfödaren.

Hon startade med tiken *Tela*, f 1937, som också gav kennel dess prefix. *Tela* beskrivs som brungul, med utmärkt resning och en storlek på strax över 40 cm. Efter kennel *Telas* start kom flera andra uppfödare igång. Rasen har visserligen aldrig varit på "Tio-i-Topp" listan men ändå haft en trogen skara supporters genom åren.

Salongsfäbig

Det sägs om norsk buhund att den ute är "hard och strid, inne vän och blid". Har man sett en sovande buhund, på rygg mitt i matres säng, loj, varm och totalt avspänd är det svårt att förstå att det är samma individ som man senare kan möta stretande fram genom lössnön utan att förtrötta, timme efter timme, vid sidan av den övriga "flocken" som på betydligt mindre ansträngande vis tar sig fram per skidor.

Norsk buhund bär med sig ännu ett arv som måhända kan härledas till tillvaron med i första hand kvinnligt umgänge: den är salongsfäbig, den kan följa med överallt och riskerar aldrig att chikanera sig eller ägaren med opasande uppträdande. Redan som valpar tycks de besitta stort mått sans och mycket sällan orsakar de förödelse i hemmet. På resor finner den sig väl tillpass i ett hotellrum och med egna filten under hakan slår den sig lugnt till ro. Mera liv kan det vara om man lämnar den ensam i bilen, eftersom ansvaret som vakthund också omfattar familjens fordon.

Låter man sin buhundvalp delta på ett naturligt sätt i vardagslivet, följa med på promenader i stan, hälsa på bekanta m m är en god grund lagd för en harmonisk vuxen hund.

Lätt att sköta

Den norska buhunden är lättskött, pälsen fordrar inte "experthjälp" varken till vardags eller inför utställning. Härremmen är dubbel och består av tät underull och glatta, vattenavstötande täckhår.

En genomborstning då och då räcker, vad som är viktigare är att man under sommar-

halvåret regelbundet ger huden en översyn och befriar den från fästingar. Mer flitig med pälsvården ska man vara under fällningsperioderna, ofta två styckern om året. Dels besparar man sig då mängden hår på drift i hemmet, dels förkortar man fällningsperioden genom att hjälpa hårlossningen på träven.

Ofta ser vinterpälsen en nyans mörkare ut än sommarkostymen.

Bad behöver man inte ödsla tid på i onödan, pälsen tycks närmaste självrenande. Oavsett hur leig hunden är efter promenaden, rasar smutsen av så snart den torkat.

I övrigt bör vardagsvården innefatta kloklippning och en översyn av i munnen då och då, gärna med tandborste, för att förebygga uppkomsten av tandsten.

Sköter man sin norska buhund hund väl, med omsorg och kärlek, blir den ofta gammal. Mellan 10 och 15 år är vanligt, den äldsta buhund man känner till blev 22 år!

Tidigare har man ansett norsk buhund helt befriad från ärftliga sjukdomar, vilket på senare år tyvärr inte visat sig vara fallet. Rasen är inte helt förskonad från höftledsfel (*HD*) och katarakt (*ögonsjukdom*), men de utgör heller inget stort problem. Däremot hör det till modern uppfödning att avelsmaterial både höftledsröntgas och ögonlyses, som valköpare ska man förvissa sig om att föräldradjuret är friska.

Caro vackrast!

Från en tynande tillvaro i seklets första årtionden har nu den norska buhunden etablerat sig mer eller mindre fast på flera håll i världen. Den finns numera representerad, förutom i de nordiska länderna, också i USA, England (där den lär användas både som "dövhund" och narkotikahund), på kontinenten och ev i Öststaterna.

Rasen är betydligt mer bekant för allmänheten idag än för, låt oss säga 20 år sedan, vilket bl a kan tackas de framgångar rasen haft i olika sammanhang. Förutom de ovan nämnda bedrifterna i lydnadsprov, utsågs 1972 en buhund till Norges vinstrikaste utställningshund och erhöll den sk Bamsestyetten. Hundens namn var *Caro*, och hans framfart i ringarna gjorde god reklam för rasen. Att norsk buhund dessutom förlänades ett eget frimärke (i likhet med två andra norska raser, norsk elghund grå (*gråhund*) och lundehund) 1983 bidrog också till större uppmärksamhet för rasen.

Idag utgörs det svenska beståndet av runt ett tusental individer och framtiden för den norska buhunden får anses tryggad, både i hemlandet och hos oss. Detta hindrar inte att arbetet för att vidga avelsbasen hela tiden måste bedrivas kunnigt och målmedvetet.

För de som prövat på norsk buhund tycks rasen ge mersmak och mycket talar onekligen till rasens fördel: lättsköttheten, mångsidigheten, intelligensen...

Det sägs att en buhund kan man ha till allt – prova själv!